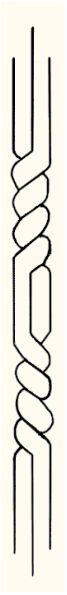

Dialogul Biserică-Stat într-o societate pluralistă

Ioan FILIMON*

Abstract: Traditionally, the Church – State relations in the predominantly Orthodox countries were based on the Byzantine principle of symphony: a spiritual one and a political one, which were, however, united by the common social life of the Church believers and of the State citizens.In all its history, the symphony between Church and State was marked by the tension between ideal and insufficiency, between the tradition of continuity and the tendency of renewal. The relation of the Church with the society in general and with the state in particular has to take into account the specific social and historical conditions in which it conducts its activity. One of the biggest problems the Orthodox Churches deals with in the modern world is the understanding of the notion of the Church of God in a pluralist society. The contemporary period demonstrates that the theory of secularization as progressive, irreversible and integral rationality of existence, theory that has supported the cultural universe of modernity, finds itself into a crisis. Because of the democratic pluralist context of the modern societies, the dialogue is the means by which people may convince the others to regard the issues that are influencing their common life.

Keywords: *Emperor Julian, Constantius, Constantine I, Ammianus Marcellinus, Roman Empire, Persian Empire, Christian Church.*

*PhD. Candidate, Faculty of Orthodox Theology, University of Alba Iulia, Romania

Introducere

Dialogul dintre Biserică şi Stat constituie o temă mereu actuală, pentru că în fiecare epocă se pun probleme noi vieții în general, vieții sociale, vieții de stat şi vieții bisericeşti în special. În afara elementelor lor permanente care îşi au sorgintea lor în temeiurile dogmatice şi canonice, cât priveşte Biserica Ortodoxă, şi în principiile dreptului secular, cât priveşte Statul, raporturile dintre Biserică şi Stat primesc trăsături noi, specifice, cu fiecare epocă istorică şi orânduire socială. Elementul etnic, poporul, națiunea cărora aparține Biserica, precum şi împreună-existența şi lucrarea Bisericii Ortodoxe cu acestea, îşi pun amprenta lor pe relațiile dintre Biserică şi Stat[1].

Relația Bisericii cu societatea în general şi cu statul în special trebuie să țină seama de condițiile specifice sociale şi istorice în care îşi desfăşoară activitatea.

Una din cele mai mari probleme cu care se confruntă Bisericile Ortodoxe în lumea contemporană este înțelegerea noțiunii de Biserică a lui Dumnezeu într-o societate pluralistă. Perioada contemporană demonstrează că este puternic pusă în criză teoria secularizării ca raționalizare progresivă, ireversibilă şi integrală a existenței, teorie care a patronat universul cultural al modernității[2].

1. Bazele teologice ale dialogului Bisericii cu Statul

1. 1. Argumente biblice

Atitudinea Bisericii Creştine față de puterea civilă şi, în special, față de Stat este fondată pe învățătura şi exemplul Mântuitorului Iisus Hristos, care recunoştea rolul obiectiv al autorității civile când afirma: „Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce

[1] Pr. prof. dr. Dumitru Radu (coord.), *Îndrumări misionare*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (în continuare EIBMBOR), 1986, p. 436.

[2] Preot Mihai Himcinschi, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006, pp. 112-113.

sunt ale lui Dumnezeu" (Matei 22, 21). Această afirmație nu trimite la ura față de bani sau față de puterea politică, ci la echilibrul creştinului folosind banii fără să fie robul acestora, ascultător față de puterea omenească, supus aşadar statului, dar ascultător în mod absolut numai față de Dumnezeu: „Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni" (Fapte 5, 29).

Răspunsul dat de Mântuitorul la întrebarea fariseilor: „Se cuvine să dăm dajdie Cezarului?" subliniază două lucruri: Hristos nu pune în discuție şi nici nu neagă autoritatea politică a Cezarului, adică a Statului, cum s-ar fi aşteptat cei ce L-au întrebat, ci dimpotrivă, El recunoaşte autoritatea conducerii romane al cărei simbol este moneda pe care erau gravate chipul şi numele împăratului şi îndatoririle religioase nu sunt în contradicție şi nu exclud îndatoririle laice ale creştinilor[3].

„A cezarului este moneda pentru că poartă chipul cezarului. Dă-i-o ca impozit înapoi. Dar chipul lui Dumnezeu este impregnat în om. Dă-te deci pe tine personal lui Dumnezeu, pentru că porți chipul Lui. Aceasta înseamnă, dă banii înapoi, dacă ți se cer, dar pe tine însuți dă-te Domnului[4]".

După Sfânta Scriptură, Dumnezeu este unicul izvor al oricărei autorități (Ioan 19, 11; Rom. 13, 1), iar Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu deține toată puterea în cer şi pe pământ (Efes. 1, 21; I Petru 3, 22). Hristos a făcut cunoscută autoritatea spirituală a lui Dumnezeu asupra întregii vieți creştine, dar El a respectat totodată şi a cerut apostolilor şi tuturor oamenilor să respecte şi să se supună autorității civile şi politice, pentru că autoritatea lui Hristos nu este o autoritate politică, ci o autoritate de slujire spre mântuire, după cum El însuşi ne-a spus: „Fiul Omului nu a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească" (Matei 20, 28)[5].

Ascultarea față de rânduielile stăpânii pământeşti o avem descrisă de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani 13, 1-7, unde se precizează: „Supuneți-vă stăpânirilor celor mai înalte: căci nu

[3] Pr. prof. dr. Dumitru Radu (coord.), *op. cit.*, p. 437.
[4] Hans Klein, *Biserica şi politica*, în „Telegraful Român", Nr. 5-8/1999, p. 4.
[5] Pr. prof. dr. Dumitru Radu (coord.), *op. cit.*, p. 437.

este stăpânire care să nu vină cu îngăduința lui Dumnezeu. De aceea, cel ce se împotriveşte stăpânirii se împotriveşte rânduielii lui Dumnezeu şi îşi va lua osândă" (Rom. 13, 1-2). Apostolul porunceşte însă aceasta ca să arate că Evanghelia lui Hristos nu învață răzvrătirea şi nesupunerea către stăpânitori, ci chiar buna-cunoştință şi buna-supunere către dânşii[6], ascultarea de autoritățile civile fiind o formă de ascultare de Dumnezeu însuşi, pentru că raportul fiinţelor umane cu Dumnezeu nu se limitează la sfera religioasă sau culturală.

Acelaşi apostol reaminteşte episcopului Tit să îndemne pe creştini să se „supună autorităților şi stăpânirilor, fiind gata să facă în comun orice lucru bun" (Tit 3, 1). Iar în Epistola I Timotei, Apostolul Neamurilor, vorbind despre „buna conduită" a creştinilor îi îndeamnă: „faceți rugăciuni pentru conducători şi pentru toți care sunt în alte dregătorii". Sfântul Apostol Petru adaugă: „fiți supuşi oricărei stăpâniri omeneşti pentru Domnul; atât împăratului, ca înalt stăpânitor, cât şi dregătorilor, ca unii care sunt trimişi de el să pedepsească pe făcătorii de rele şi să laude pe cei ce fac bine" (I Petru 2, 13-14).

Aceste îndemnuri arată faptul că Biserica şi societatea laică, din care face parte şi statul, sunt două realități distincte, prima ocupându-se în mod direct de mântuirea credincioşilor în vreme ce statul se ocupă de problemele social-economico-politice[7].

1. 2. Argumente patristice

În perioada patristică, cel mai de seamă exemplu căci creştinii nu au negat niciodată autoritatea laică, îl avem la Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, care a trăit în secolul al II-lea şi care dovedeşte că respectă legile Statului: „În ce priveşte dările şi impozitele față de cei orânduiți de către voi, noi căutăm pretutindeni şi mai înainte de toți să ni le plătim, aşa cum am fost învățați de El…Pentru aceasta noi ne închinăm numai lui Dumnezeu, iar vouă, pe lângă toate celelalte, bucurându-ne, slujim, mărturisind că voi sunteți împărații şi conducătorii oamenilor şi

[6] Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tîlcuirea Epistolei către Romani*, Bucureşti, Editura Sophia, 2005, p. 211.

[7] Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, p. 12.

ne rugăm ca, dimpreună cu puterea împărătească să vă arătați a avea şi o judecată înțeleaptă[8]".

Un alt exemplu îl avem la Fericitul Augustin, care în cartea sa intitulată „Cetatea lui Dumnezeu", considerat primul tratat creştin despre relația Biserică-Stat, defineşte cele două cetăți: cea pământească şi cea cerească: „Cele două cetăți sunt rodul a două iubiri: cetatea pământească e modelată de iubirea de sine, spre neascultarea față de Dumnezeu, iar cetatea cerească e iubirea de Dumnezeu mai mult decât de sine. Într-un cuvânt, una se slăveşte pe sine, cealaltă pe Domnul, una caută dragostea de la oameni, iar pentru cealaltă, Dumnezeu care este mărturia conştiinței sale bune, reprezintă slava ei cea mai mare. Una se înalță în propria ei slavă; cealaltă zice lui Dumnezeu: Tu eşti slava mea şi tu eşti Cel care îmi înalți capul meu (Ps. 3, 3)[9].

Fericitul Augustin nu le vede ca pe două lumi complet separate ci ca fiind într-o unitate puternică, ele nu sunt delimitate nici temporal, nici geografic, nici istoric, nu sunt două organizații şi nu presupun două conduceri, ci sunt mai degrabă stări spirituale, coexistente şi dinamice[10].

2. Relația Biserică-Stat la poporul român

2. 1. Principiul bizantin al simfoniei

În decursul istoriei, această relație sau dialog dintre Biserică şi Stat a fost guvernată de principii diferite: s-a parcurs lungul drum care porneşte de la Statul strict confesional care nu recunoştea nici un alt cult în afară de cel oficial până la cel laic în care religia şi exercițiul său

[8] Sfântul Justin Martirul şi Filosoful, *Apologia Întîia în favoarea creştinilor, cap. XVII*, în „PSB" vol. 2, trad., introd., note şi indice de Pr. Teodor Bodogae, Pr. Olimp Căciulă, Pr. Dumitru Fecioru, Bucureşti, EIBMBOR, 1980, p. 37.
[9] *De Civitate Dei*, XIV, 28, P. L., 41, 436, apud Antonie Plămădeală, *Biserica Slujitoare*, Sibiu, 1986, p. 115.
[10] Antonie Plămădeală, *Biserica Slujitoare*, Sibiu, 1986, pp. 115-116.

sunt aspecte ce țin de viața privată şi în cadrul căruia Statul nu intervine[11].

În mod tradițional, relațiile dintre Biserică şi Stat în țările majoritar ortodoxe au urmat principiul bizantin al *simfoniei*, adică al armoniei, al concordanței, al înțelegerii şi cooperării dintre două instituții distincte: una spirituală şi alta politică, pe care le unea însă viața socială comună a credincioşilor Bisericii şi a cetățenilor Statului[12]. În acest sens avem celebrul text al lui Justinian din Novellla a şasea: „Există două daruri foarte mari pe care Dumnezeu, în dragostea Sa față de om, i le-a dat de sus: preoția şi demnitatea imperială. Prima serveşte cele dumnezeieşti, cea de-a doua conduce şi administrează treburile omeneşti. Amândouă însă decurg din aceeaşi origine şi împodobesc viața omenirii. De aici, nimic nu trebuie să preocupe mai mult pe împărați ca demnitatea preoților, deoarece pentru binele (imperial) se roagă preoții neîncetat lui Dumnezeu. Căci dacă preoția este în tot chipul în afară de orice reproş şi are acces la Dumnezeu, şi dacă împărații administrează echitabil şi judicios Statul încredințat grijii lor, atunci va rezulta armonia generală, şi orice este de folos se va revărsa asupra neamului omenesc[13]".

Potrivit gândirii lui Justinian, armonia dintre „cele dumnezeieşti" şi „treburile omeneşti" se întemeiază pe Întrupare, care a unit cele două firi: dumnezeiască şi omenească, încât persoana lui Hristos este unica sursă a celor două ierarhii: civilă şi bisericească[14].

Raporturile „simfonice" dintre Biserică şi Stat duceau la aceea că împăratul conducea tot domeniul vieții şi al legislației bisericeşti, în

[11] Alexandra Lucia Tofan, *Relația Biserică-Stat (opinii ortodoxe despre gândiri catolice)*, Galați, Editura Aura Mundi, 2009, p. 31.

[12] Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, *Relațiile Stat-Biserică în România. Tradiție şi actualitate*, în vol. „Libertatea religioasă în context românesc şi european", simpozion internațional, Bucureşti, Editura Bizantină, 2005, p. 13.

[13] *Novella VI, Corpus juris civilis*, ed. Rudolfus Schoell, Berlin, 1928, III, pp. 35-36, apud John Meyendorff, *Teologia Bizantină. Tendințe istorice şi teme doctrinare*, traducere din limba engleză de Preot conf. dr. Alexandru I Stan, Bucureşti, EIBMBOR, 1996, p. 297.

[14] John Meyendorff, *op. cit.*, p. 284.

marginile administrației lui de Stat. Dacă, această „simfonie" se întâmpla să fie tulburată de un dezacord, dacă împărații încercau să impună Bisericii direcții dogmatice, care câteodată erau erezii, atunci Biserica se găsea persecutată şi adevărata natură a raporturilor ei cu Statul se vedea[15].

2. 2. Simfonia bizantină la români

În Țările Române simfonia din Imperiul Bizantin a fost adaptată la realitățile Principatelor şi apoi ale Statului Român modern, influențat de spiritul occidental secularizat. Armonia Biserică-Stat n-a fost niciodată simetrică în sensul de egalitate de forțe similare, ci mai totdeauna asimetrică şi denivelată. Biserica se ruga permanent pentru Stat, iar adesea ea se şi ruga de Stat, ca să o ajute. Statul, la rândul său, sprijinea Biserica, dar era şi tentat adesea să aservească Biserica[16].

În decursul istoriei dialogul dintre Biserică şi Stat a variat de la un domnitor la altul şi de la o epocă la alta: într-un fel a tratat Biserica domnitorul Ştefan cel Mare, care a sporit averile mănăstirilor şi în altfel domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care a secularizat averile mănăstireşti.

În perioada comunistă tradiția autonomiei Bisericii față de Stat şi a sprijinului Statului față de Biserică a fost menținută într-o formă minimă, nefiind o separație expresă între Stat şi Biserică, acesta acordând un sprijin financiar minimal pentru salariile preoților[17].

„În viața poporului român, Biserica Ortodoxă nu a fost niciodată un rival sau un concurent real al Statului, ci spațiul în care lumea trecătoare a pământului se întâlneşte cu Împărăția veşnică a cerului, arcul dintre „arşița" zilei de acum şi speranța zilei de apoi. În acest sens, în toată istoria ei, simfonia dintre Biserică şi Stat a fost marcată de

[15] Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, Bucureşti, Editura Pandeia, 1994, p. 210.

[16] Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, *art. cit.*, p. 13.

[17] Dr. Adrian Lemeni (coord.), Volum realizat de Dr. Florin Frunză şi Ştefan Ioniță, *Viața religioasă în România*, ediția a II-a, Bucureşti, Editura Bizantină, 2005, pp. 10-11.

tensiunea dintre ideal şi insuficienţă, dintre tradiţia continuităţii şi tendinţa înnoirii[18]".

2. 3. Biserica şi implicaţiile în viaţa politică

Sfântul Apostol Pavel afirmă că „cetatea noastră este în ceruri" (Filip. 3, 20), iar Sfântul Petru vede creştinii ca pe nişte „străini şi trecători" (I Pt. 2, 11) prin această lume. Deci, statutul politic al creştinului este dat de caracterul paradoxal al apartenenţei sale: chiar dacă cetăţenia sa finală este în Ceruri, el trebuie să se comporte ca un adevărat cetăţean al Statului în care trăieşte. Autenticitatea conduitei sale civile se bazează exact pe apartenenţa sa anticipată în Ceruri[19].

Biserica nu trebuie să facă politică, pentru că menirea ei este de a armoniza viaţa socială. Biserica trebuie să fie independentă şi neutră faţă de toate partidele politice, deoarece, prin structura şi originea ei divină, ea trebuie să unească oamenii şi nu să-i dezbine din punct de vedere politic pe criterii de partide[20].

O luptă pentru putere este imposibilă pentru biserică, aceasta fiind trupul, reprezentanta pe pământ a Mântuitorului înviat. Bisericii îi este făgăduită viaţa veşnică, împărăţia cerurilor şi toată puterea lui Dumnezeu în cer. Dar nu pe pământ. Astfel trebuie să spunem că, o biserică care face politică de putere, se luptă pentru putere a decăzut, face ceea ce diavolul îi insuflă. Implicarea bisericii în lupta pentru putere nu este posibilă. Biserica nu rămâne biserică, dacă se implică în lupta pentru putere[21].

Biserica prin slujitorii ei sacramentali nu trebuie să facă politică partizană, adică să ţină cu un anume partid, dar ea nu poate sta indiferentă atunci când un partid promovează principii imorale şi care contravin învăţăturii Mântuitorului Hristos[22].

[18] Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, *art. cit.*, p. 13.
[19] Alexandra Lucia Tofan, *op. cit.*, pp. 78-79.
[20] Pr. Prof. Dr. Mihail Milea, *Biserica şi societatea*, Bizău, Editura Mad Linotype, 2005, p. 159.
[21] Hans Klein, *art. cit.*, p. 2.
[22] Pr. Prof. Dr. Mihail Milea, *op. cit.*, p. 159.

Poziția corectă a bisericii față de politică are 3 aspecte: *rugăciunea* pentru lumea întreagă şi pentru oamenii politici; *împăcare*a cu oamenii şi *iubirea* tuturor[23].

Biserica cere tuturor creştinilor care sunt implicați în viața socială şi politică, cât şi celor care sunt aleşi, să nu uite nici o clipă în funcția şi munca lor statutul de creştin şi că trebuie să facă totul cu responsabilitate, cu frică față de Dumnezeu şi cu dăruire totală pentru binele obştesc[24].

2. 4. Biserica şi instituțiile statului

După anul 1989 s-au creat premise democratice pentru derularea unor relații fireşti între Stat şi Biserică. Prin prevederile Constituției din 1991, ca şi cea din 2003, precum şi prin alte acte normative, Statul român doreşte crearea unui sistem politic bazat pe principiul separării/colaborării Stat-Biserică, folosind termenii următori: „Cultele sunt libere să se organizeze potrivit statutelor proprii, în condițiile legii; Cultele religioase sunt autonome față de Stat şi se bucură de sprijinul acestuia"[25].

Plecând de la textul constituțional, în ultimii ani există un real parteneriat între Stat şi cultele religioase. Astfel, sunt câteva domenii unde acest parteneriat funcționează cu rezultate excepționale: primul domeniu de menționat este cel al *asistenței sociale*[26]; apoi *Educația*, care cuprinde şi *învățământul religios* şi *teologic* reprezintă un alt domeniu important pentru parteneriatul Stat-Biserică; apoi parteneriatul în domeniul patrimoniului *ecleziastic*, *asistență religioasă în armată, penitenciare şi alte instituții de Stat* şi nu în ultimul rând *sprijinul financiar* acordat cultelor religioase, la cerere, pentru salarizarea clerului, pentru construcția şi repararea lăcaşurilor de cult.

Toate aceste probleme ale societății româneşti nu sunt numai probleme sociale ale Statului, ci şi probleme pastorale ale Bisericii sau

[23] Hans Klein, *art. cit.*, p. 4.
[24] Pr. Prof. Dr. Mihail Milea, *op. cit.*, p. 160.
[25] *Constituția României*, art. 29, alin. 3 şi 5.
[26] Florin Frunză, *Misiunea Bisericii şi instituțiile Statului*, în revista "Inter", Anul I, nr. 1-2 (2007), pp. 89-90.

ale cultelor religioase. Libertatea – autonomia cultelor şi egalitatea cultelor religioase faţă de Stat nu exclude coresponsabilitatea şi cooperarea lor cu Statul, în rezolvarea problemelor majore şi urgente ale societăţii româneşti actuale[27].

3. Misiunea Bisericii şi provocările societăţii pluraliste

Începând cu anii 1990, noţiunea de *globalizare* a început să fie folosită pentru a descrie un proces complex, socio-economic şi cultural, ale cărui principale caracteristici sunt difuziunea globală a instituţiilor şi practicilor democratice, popularizarea şi răspândirea unor modele economice, financiare şi tehnologice şi slăbirea suveranităţii statului naţional. Globalizarea favorizează *individualismul* şi *pluralismul,* care se exprimă atât printr-o multitudine de credinţe şi denominaţiuni, dar şi printr-o pluralitate a posibilităţilor de angajament religios în lume[28].

Pluralismul a intrat în vocabular ca urmare a unei evoluţii istorice continue de la intoleranţă la toleranţă, de la toleranţă la respectul disensiunii şi de aici la „credinţa în valoarea diversităţii”[29].

3. 1. Relaţia dintre Biserică şi puterea seculară

Lumea de azi este într-o stare de înstrăinare şi de răzvrătire împotriva lui Dumnezeu. Valorile religioase şi morale sunt ameninţate constant de un neo-păgânism care invadează oriunde viaţa societăţii.

Persoana, comunitatea familială, cea locală şi societatea românească se află în situaţia de a constata o serie de mutaţii fine dar sigure care sunt încă în derulare şi care ating în diferite proporţii şi cu mai diferite efecte specificul personalist şi comunitar al structurilor sociale la toate palierele, marcând o luptă aproape insesizabilă

[27] Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, *art. cit.*, p. 15.
[28] Radu Mureşan, *Misiunea misiologiei. Câteva consideraţii despre misiunea ortodoxă actuală*, în revista “Inter”, Anul I, nr. 1-2 (2007), p. 194.
[29] Giovanni Sartori, *Ce facem cu străinii?: pluralism vs multiculturalism: eseu despre o societate multietnică*, traducere din italiană de Geo Vasile, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 22.

împotriva manifestării în lume a duhului lui Hristos[30]. Biserica creştină vede existența totală a lumii ca fiind suveranitatea lui Dumnezeu, modernitatea a pus în mişcare procesul dinamic de secularizare care a schimbat în mod radical rolul sfinţeniei şi al instituţiilor ecleziastice în viața lumii. Domeniul secular a pretins independența față de sfinţenie, lumea smulgându-şi autonomia de sub oblăduirea ecleziastică[31].

Biserica Ortodoxă, în relația ei cu lumea, nu adoptă nici atitudinea triumfalistă, adică de dominare a lumii, nici pe cea de negare a lumii şi nici pe cea de rezervă şi de resemnare în față lumii. Dimpotrivă, Ortodoxia are o atitudine realistă adecvată fiecărui moment istoric al evoluției complexe a societății[32].

În dialogul cu lumea, cu problemele ei atât de variate şi complexe, Biserica îşi arată prezența păstrând mesajul divin al slujirii. Ea lucrează în lume din interior spre exterior. Ea nu lucrează de pe poziții de forță şi nici cu metode constrângătoare. Lucrul ei este lucrul izvorât din dragoste, este o lucrare de slujire şi dăruire pentru îndreptarea şi transfigurarea lumii şi a omului, pentru venirea acelui „cer nou" şi „pământ nou"[33].

În raport cu puterea seculară, creştinul trebuie să aibă o atitudine eshatologică: plecând de la biruința asupra patimilor să transfigureze în el însuşi şi în jurul lui existența, dar nu prin eludarea istoriei, ci prin asumarea ei[34].

3. 2. Atitudinea Bisericii față de provocările contemporane

În epoca modernității, provocările contemporane ale societății dezrădăcinate sunt multe, dar le amintim pe cele mai des întâlnite: muzica sau *drogul auzului*, care nu mai cultivă sentimentul frumosului

[30] Pr. Ştefan Iloaie, *Misiunea Bisericii în contextul secularizării*, în rev. „Renaşterea", anul XVII, Nr. 11/2006, p. 2.
[31] Preot Mihai Himcinschi, *op. cit.* p. 114.
[32] Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 259.
[33] †Vasile, Episcopul Oradiei, *Prezența Bisericii în lume*, în „Mitropolia Ardealului", anul XXVII, Nr. 1-2, 1982, p. 94.
[34] Pr. prof. Acad. Dumitru Popescu, Hristos, *Biserică, Misiune. Revelanța misiunii Bisericii în lumea contemporană*, Galați, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2011, p. 37.

din inima omului, ci îi obosesc sufletul injectându-i mesaje codificate sau directe, prin care acesta își pierde sensul sănătos al vieții sale şi devine un dezaxat; *drogul ochilor* prin scene erotice sau ținută sumară; *drogul gurii* care depinde de gusturi: unii doresc amețeala prin alcool, alții drogurile sau țigările pentru că sunt la modă; *drogul tactilului* care implică empirismul de orice nuanță a omul contemporan; *drogul mirosului* care face ca omul să-şi piardă simțul unui câmp cu flori; *mitul hedonismului erotic* care oferă senzația că erosul este marea descoperire a sec. XX-XXI[35].

„Dacă Biserica Ortodoxă se va mulțumi cu o prezență şi cu o mărturie convențională în lume, nu va răspunde provocării contemporane cu duhul universal al lui Hristos şi al Apostolilor, îl va lăsa pe omul contemporan neajutorat şi va sucomba din cauza omogenizării promovate prin globalizare. Dacă, dimpotrivă, va avea curajul să promoveze în mod autocritic şi cu pocăință, atât la nivel individual, cât şi la nivel comunitar, duhul tradiției sale, va putea să ofere adevărul universalității sale ca replică la himera globalizării”[36].

Demersul misionar nu caută să „cucerească” lumea; nici nu are drept scop extinderea şi proiectarea unei comuniuni creştine, care controlează totul. Scopul lui nu este să crească autoritatea unei Biserici organizate, ci să slujească lumea cu iubire şi smerenie, să îi ofere mântuirea. Nu este vorba de un aspect simplu de transmiterea unor învățături religioase, ci de „întruparea” Cuvântului în noi arii geografice şi în noi circumstanțe, cu intenția de a aşeza noi „biserici”, noi nuclee de adevăr şi har, unde Tainele Împărăției vor fi celebrate şi unde venirea ei va fi trăită în recunoştință şi slăvire[37]: „Misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemenea unei caracatițe care

[35] Pr. Conf. Dr. Emil Jurcan, *Lumea mitului în mileniul al III-lea*, în „Credința Ortodoxă”, anul VII, nr. 1, Alba Iulia, 2002, p. 171.

[36] Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare şi universalitate. Himeră şi adevăr*, trad. Pr. prof. dr. Vasile Răducă, Bucureşti, Editura Bizantină, 2002, pp. 180-181.

[37] † Anastasie Yannoulatos, *Misiune pe urmele lui Hristos. Studii teologice şi omilii*, traducere din limba greacă de Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Sibiu, Editura Andreiana, 2013, p. 142.

cuprinde totul în sine, ci de intervenţia în micro, de îndeplinire a misiunii de păstor de suflete şi a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creştin botezat, nu numai clericul şi nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică"[38].

Concluzii

Gândirea ortodoxă asupra relaţiei Biserică-Stat într-o societate pluralistă prevede o responsabilitate a creştinului faţă de comunitatea umană în virtutea câtorva principii teologice. Creştinii sunt chemaţi să „Îl ajute" pe Dumnezeu în opera sa de instaurare a împărăţiei Sale nu doar în suflete, ci şi în cadrul lumii. Totuşi, această participare a creştinilor la această operă trebuie să fie mereu confruntată cu forţele care se opun acestei misiuni divine. Rolul Bisericii nu este de a impune un anumit regim politic, ci de a propune un mod de viaţă care să fie în acord cu preceptele creştine. Acest efort de propagare a învăţăturii creştine este unica formă de acţiune şi de participare la viaţa cetăţii[39].

Deşi Ortodoxia a reuşit să-şi păstreze un loc aparte în conştiinţa vie a societăţii româneşti, ea se confruntă astăzi, cu o relaxare a comunităţii morale, cu o dezangajare treptată faţă de rigorile vieţii creştine. Camuflat de cifrele statistice aparent pozitive, acest fenomen nu pare să preocupe cu adevărat Biserica. Or tipul de relaxare vine pe fondul unei deschideri a societăţii faţă de valori pe care până acum le admira cumva dintr-o exterioritate impusă. Libertăţile câştigate au creat o nouă serie de provocări la care nici măcar nu ştim că trebuie să dăm un răspuns.

Conştientizarea necesităţii acestui răspuns depinde în mod esenţial de reluarea dialogului dintre misiunea clerului şi cea a laicilor. El trebuie reînnodat, revigorat, aşezat pe un fundament nou. Tatonarea dialogului pe linia chemării, a invitării la comuniune reprezintă dezideratul prin excelenţă în contextul actual. Necesitatea revenirii la un echilibru fondator, echilibrul între contemplare şi filantropie, între

[38] Pr. Ştefan Iloaie, *art. cit.,* p. 2.
[39] Alexandra Lucia Tofan, *op. cit.,* p. 79.

rugăciune şi iubirea aproapelui, marchează vital spaţiul dialogului profund, al dialogului făptuitor de lucrare nouă[40].

Bibliografie:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, EIBMBOR, 1988.
2. Bulgakov, Serghei, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, Bucureşti, Editura Pandeia, 1994.
3. ******Constituţia României*, Bucureşti, Lumina Lex, 2003.
4. Himcinschi, Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006.
5. Iloaie, Ştefan, *Misiunea Bisericii în contextul secularizării*, în rev. „Renaşterea", anul XVII, Nr. 11/2006.
6. Jurcan, Emil, *Lumea mitului în mileniul al III-lea*, în „Credinţa Ortodoxă", anul VII, nr. 1, Alba Iulia, 2002.
7. Justin Martirul şi Filosoful, *Apologia Întîia în favoarea creştinilor, cap. XVII*, în „PSB" vol. 2, trad., introd., note şi indice de Pr. Teodor Bodogae, Pr. Olimp Căciulă, Pr. Dumitru Fecioru, Bucureşti, EIBMBOR, 1980.
8. Klein, Hans, *Biserica şi politica*, în „Telegraful Român", Nr. 5-8/1999.
9. Lemeni, Dr. Adrian (coord.), Volum realizat de Frunză, Dr. Florin şi Ioniţă, Ştefan, *Viaţa religioasă în România*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Bizantină, 2005.
10. Mantzaridis, Georgios I., *Globalizare şi universalitate. Himeră şi adevăr*, trad. Pr. prof. dr. Vasile Răducă, Bucureşti, Editura Bizantină, 2002.

[40] Cătălin Buciumeanu, *Biserica în societate. O provocare şi o misiune*, în revista „Inter", Anul I, nr. 1-2 (2007), p. 25.

11. Meyendorff, John, *Teologia Bizantină. Tendinţe istorice şi teme doctrinare*, traducere din limba engleză de Preot conf. dr. Alexandru I Stan, Bucureşti, EIBMBOR, 1996.
12. Mladin, Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969.
13. Milea, Mihail, *Biserica şi societatea*, Bizău, Editura Mad Linotype, 2005.
14. Plămădeală, Antonie, *Biserica Slujitoare*, Sibiu, 1986.
15. Popescu, Dumitru, Hristos, *Biserică, Misiune. Revelanța misiunii Bisericii în lumea contemporană*, Galați, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2011.
16. Radu, Dumitru (coord.), *Îndrumări misionare*, Bucureşti, EIBMBOR, 1986.
17. Sartori, Giovanni, *Ce facem cu străinii?: pluralism vs multiculturalism: eseu despre o societate multietnică*, traducere din italiană de Geo Vasile, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007.
18. Teofilact al Bulgariei, *Tîlcuirea Epistolei către Romani*, Bucureşti, Editura Sophia, 2005.
19. Tofan, Alexandra Lucia, *Relația Biserică-Stat (opinii ortodoxe despre gândiri catolice)*, Galați, Editura Aura Mundi, 2009.
20. Vasile, Episcopul Oradiei, *Prezența Bisericii în lume*, în „Mitropolia Ardealului", anul XXVII, Nr. 1-2, 1982.
21. Yannoulatos, Anastasie, *Misiune pe urmele lui Hristos. Studii teologice şi omilii*, traducere din limba greacă de Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Sibiu, Editura Andreiana, 2013.
22. Revista română de studii teologice şi religioase „Inter", anul I, nr. 1-2/2007.